

Symbole alchemii - interpretacja według Carla Gustava Junga

Autor tekstu: **Ilona Wojtarowicz**

Obszerna literatura dotycząca alchemii, doprowadziła Junga do przekonania, że alchemicy zajmowali się przeważnie procesami psychologicznymi, wyrażanymi w pseudochemicznym języku symbolicznym. Kiedy odkrył, że wiele z sennych symboli jego pacjentów, pokrywa się z symbolami alchemików, poświęcił studiom alchemii ostatnie lata życia. Podczas swoich badań, doszedł do przekonania, że alchemia to niezwykle złożony system symboli, które można połączyć z archetypami kolektywnej podświadomości [1] oraz procesami indywiduacji [2]. Zdaniem Junga aspekt alegoryczny alchemii wysuwa się na plan pierwszy. Co prawda, alchemicy całkiem poważnie zajmowali się procesem produkcji złota, chodziło jednak o to, aby poznać samą istotę przemian chemicznych, ponieważ była ona odzwierciedleniem równoległe przebiegającego procesu psychicznego, który można było wyprojektować na nieznaną chemię.

Spośród wielości alegorycznych znaków alchemicznych, Jung poświęcił swoje badania w szczególności następującym symbolom:

Ryba

Pojawienie się Ryby jako symbolu alchemicznego datuje się na XI wiek. Jung jest zdania, że symbol ten niekoniecznie jest proveniencji chrześcijańskiej i mimo że przedstawia on substancję *arcantum* (tajemną), na skutek jej przemiany powstaje *lapis philosophorum* (kamień filozoficzny). *Lapis* ów porównywany jest do Chrystusa. Z tego też powodu symbol Ryby otrzymuje godność symbolu oznaczającego Zbawiciela Świata. [3]

Już najwcześniejsze teksty na temat symbolu Ryby, wskazują na jej cudowną moc. Na przykład Picinellus (XVII) mówi, że „ryba zawsze żarzy się w wodzie, a czego dotknie to podgrzewa i rozpala” [4]. Żar ów to ogień sugerujący Ducha Św. Dzięki licznym, religijnym interpretacjom symbolu Ryby, dochodzi do sytuacji, w której rodzą się poglądy, iż sam Bóg „żarzy się w ogniu pałającym pod ziemią lub morskich głębinach” [5]. Ogień ten, jednoczy Merkuriusza [6], Słońce, i duszę, w sposób, jaki Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty stanowią jedną Trójcę.

Ryba przedstawia nie tylko Ducha Św., ale również życie psychiczne w ogóle. Symbol Ryby występuje jako coś bardzo małego, co jest zanurzone w olbrzymim morzu, a porównać go można z psychologicznym zanurzeniem człowieka w morzu nieświadomości. Według Junga właśnie symbolizacja w postaci Ryby, charakteryzuje Jaźń w tym stanie — jako treść nieświadomą. Byłoby rzeczą niemożliwą schwytać Rybę, gdyby w nieświadomym nie znajdował się pewien magnes, dzięki któremu jest to możliwe. Ten magnes to po prostu treść, którą mistrz przekazuje adeptowi, co jest punktem wyjścia do odnalezienia *prima materia* (materia pierwotna).

Magnesem może być spreparowana przez adepta sól. Z jednej strony jest to produkt jego sztuki, z drugiej jest to coś już istniejącego, tyle, że ukrytego przez naturę. Można tu znaleźć analogię z alchemikiem, który ma na celu odnaleźć *prima materię* w sobie. Musi sam poznać siebie, aby mogło się wytworzyć złoto alchemiczne. Jung nazwałby to stopniowym odnajdywaniem samego „ja”.

W parze z magnesem, występuje tzw. magnezja, czyli nieświadomość, przeciwieństwo magnezu. Jung nazywa ją ukrytą cząstką duszy, która wskutek projekcji uciekła w nieznaną materię chemiczną. Jak magnes i magnezja (kobieta i mężczyzna) tworzą parę, tak *lapis* jest *rebisem* [7], hermafrodytą. Są to dwie przeciwstawne pary, które za sprawą przyciągania tworzą podłoże Jedności.

Jednorożec

Jednorożec to podobnie jak Lew — symbol Merkuriusza. Później ta istota przemieniła się w białą gołębicę, inny symbol Merkuriusza. W tradycji średniowiecznej uważano Jednorożca za Lwa ze względu na siłę i okrucieństwo. Jednorożce wiąże się również ze smokami, bo jako zwierzęta ze świata podziemnego przebywają w jamach, pieczarach. [8]

W symbolice alchemicznej Jednorożec, razem z lwem, orłem i smokiem, przyporządkowany został złotu. Symbol ten znany był jako *alegoria Christi*, toteż gdy alchemicy posługiwali się tym symbolem, mieli na uwadze identyczność Merkuriusza i Chrystusa.

Dużą rolę w symbolice Jednorożca odgrywa róg, który można interpretować jako uzdrawiający puchar, chroniący przed czarami. Jung wiąże ten róg z Pełnią. Oznacza on Geriona o trzech ciałach, Jordana — człowieka hermafrodytycznego, jak również wodę i ziemię. Po przełożeniu tego na język żywiołów - woda oznacza treść, ziemia natomiast stanowi naczynie, ów puchar.

Tajemnica naczynia, czyli rogu jest tak samo tajemnicą Jednorożca, oznaczającego zdrowie, życie, siłę. Według alchemików, kamień filozoficzny znajduje się pod tym rogiem. Róg jako symbol mocy ma charakter męski, ale z drugiej strony, jest to puchar, który wraz z tym, co zawiera ma charakter żeński.

Symbol Jednorożca nie ma ustalonej postaci, występuje w wielu wariantach, wykazuje cechy pozytywne, jak i złowrogie, ma więc charakter ambiwalentny. Ambiwalecję tę wykorzystuje właśnie alchemia, czyniąc zeń symbol *hermafroditum*. Psychologicznie rzecz ujmując, symbol ów można przełożyć na dualistyczną naturę człowieka, składającą się z pierwiastków dobra i zła, jasności i ciemności, męskości i kobiecości, czyli jungowskie *anima* i *animus*.

Mandala

Symbol mandali należy do najstarszych, religijnych i magicznych symboli ludzkości. To krag, obrzędowy diagram geometryczny, w środku znajduje się zazwyczaj postać, albo symbol o najwyższej wartości religijnej (jak np. Śiwa, Chrystus czy alchemiczny kamień filozoficzny). W psychologii mandala służy do koncentracji i kontemplacji. Jednakże, zarówno w sensie psychologicznym, jak i alchemicznym, mandala jest wizerunkiem syntezy dualizmów: zróżnicowanie - unifikacja, mnogość — jedność, zewnętrżność-wewnętrzność, rozproszenie-skupienie. Jest ona wizualnym przedstawieniem walki między ładem, a najwyższą tęsknotą za jednością, beczasowością, w ujęciu alchemicznym- nieśmiertelnością.

Zdaniem Junga, mandala musi pochodzić ze snów i wizji odpowiadających najbardziej pierwotnym symbolom ludzkości. Prezentuje przeszkody w osiągnięciu centrum i w ten sposób pozwala skupić to, co rozproszone. Pomaga adeptowi w rytualnym wnikaniu we własne wnętrze i utożsamianiu się z kolejnymi etapami drogi, co przypomina wędrówkę alchemika przez swoje dzieło, aż do osiągnięcia alchemicznego celu.

W psychologii alchemicznej Junga, mandala służy do połączenia ze sobą dwóch wielkich symboli: nieba (koło) i ziemi (kwadrat), ażeby uzyskać ostateczny cel ewolucji — *lapis*. Jest to zatem synteza dwóch przeciwieństw, a zarazem ostatnia stacja na drodze indywiduacji. Stanowi owo centrum mandali czy też kamień filozoficzny alchemików, ponieważ znajduje się w środku, między świadomością, a nieświadomością. Tak więc mandala alchemiczna symbolizująca bogactwo żywiołów, jak również trudną drogę alchemików, stała się dla Junga symbolem uzyskania Pełni poprzez proces indywiduacji prowadzący od *prima materia* do kamienia filozoficznego.

Bibliografia:

- C.G. Jung, *Aion. Przyczyunki do symboliki Jaźni*, Warszawa 1997
- C. G. Jung, *Psychologia a alchemia*, Warszawa 1999
- J. Jacobi, *Psychologia C.G. Junga*, Warszawa 1968
- A. Moreno, *Jung. Bogowie i człowiek współczesny*, Warszawa 1973

Przypisy:

[1] Podświadomość kolektywna - ma być sferą psychiki, która jest "zasiedlona" przez archetypy, czyli treści wspólne dla całego gatunku ludzkiego, dostępne pod postacią symboli.

[2] Proces indywiduacji - w psychologii Junga proces stawania się świadomą, indywidualną jednostką

[3] C.G. Jung *Aion. Przyczyunki do symboliki Jaźni*, Warszawa 1997, s.148.

[4] Ibidem, s. 149.

[5] Ibidem, s.151

[6] Merkuriusz (rtęć, siarka, sól), synonim płynności i lotności ciał, siarka ich palności, sól stałości, u Junga występuje zamiennie, jako rtęć, lapis, złoto.

[7] W alchemii metafizyczna Pełnia.

[8] C. G. Jung Psychologia a alchemia, Warszawa 1999, s. 191.

Ilona Wojtarowicz

Absolwentka religioznawstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim (2006).

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 02-03-2008)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5764) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5764>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl